

Sygn. akt V CK 92/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 sierpnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa (...) Spółki Węglowej Spółki Akcyjnej w B.
przeciwko "E.(...)" Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.
o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 18 sierpnia 2005 r., kasacji strony
pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 16 września 2004 r., sygn. akt I ACa
(...),

**zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że apelację powódki oddala i zasądza od
powódki na rzecz strony pozwanej kwotę 6300 (sześć tysięcy trzysta) zł tytułem
kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W pozwie z dnia 29 listopada 2000 r. (...) Spółka Węglowa S.A. domagała się
zasądzenia od Spółki z o.o. „E.(...)” zapłaty kwoty 428 877,73 zł, podnosząc, że
pozwana dwukrotnie rozliczyła tę należność - po raz pierwszy przez zbycie swej

wierzytelności na rzecz PPHU „T.(...)” w B. Spółki z o.o. a po raz drugi przez dostawy miału węglowego. Uwzględniający powództwo wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 września 2001 r., Sąd Apelacyjny uchylił wyrokiem z dnia 15 października 2002 r.

Sąd ten zwrócił uwagę na niesporne pomiędzy stronami okoliczności tj. że pozwana była dłużna powódce kwotę 428 877,73 zł, która to wierzytelność wynikała z dostawy przez pozwaną powódce kabli na podstawie umowy z dnia 30 stycznia 1998 r., w której zastrzeżono ograniczenie zbywalności wierzytelności z niej wynikających, uzależniając skuteczność przelewu od zgody zarządu powódki wyrażonej w formie pisemnej.

Wbrew temu zastrzeżeniu pozwana w dniu 5 maja 1998 r. dokonała jej przelewu na rzecz P.P.H.U. „T.(...)” Sp. z o.o. w B. i niezgodnie z prawdą zapewniła nabywcę, że obrót przedmiotową wierzytelnością nie jest ograniczony. W konsekwencji doszło do dalszego jej zbycia.

Rozważając skuteczność dokonanej cesji Sąd Apelacyjny podniósł, że w takim wypadku kontrahent wierzyciela nie może wobec dłużnika bronić się zarzutem, iż w chwili dokonywania przelewu, nie wiedział o umownym jej wyłączeniu. Brak wzmianki w umowie cesji o umownym ograniczeniu zbywalności czyni zastrzeżenie bezskuteczne wobec cesjonariusza chyba, że w chwili przelewu nabywca wiedział o zastrzeżeniu. Z tego względu uznał, że nabywcy przedmiotowej nieruchomości uzyskali ochronę prawną.

W ramach dalszego obrotu wierzytelnością kolejny nabywca Z. S., jej część w kwocie 330 748,74 zł zbył na rzecz Towarzystwa Sympatyków (...) w B.. Strona powodowa zaś w dniu 26 czerwca 1998 r. jako dłużnik przekazała tę kwotę na zlecenie tego cesjonariusza na rzecz Urzędu Skarbowego jako zobowiązanie podatnika „P.(...)” S.A. w B.

Oceniając to zdarzenie Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji, że powodowa spółka zaakceptowała zbycie wierzytelności *per facta concludentia*, przez częściowe spełnienie świadczenia na rzecz osoby wskazanej przez ostatniego cesjonariusza, co pozbawiło skutków prawnych istniejące uprzednio ograniczenie dopuszczalności przelewu przedmiotowej wierzytelności. W rezultacie przyjął, że pozwana skutecznie przelała wierzytelność i w konsekwencji, iż przestała jej przysługiwać. Uchylając wyrok wskazał też na brak ustaleń co do zakresu dostaw miału węglowego i na konieczność rozstrzygnięcia, co stanowiło podstawę dostaw tego surowca.

Wyrokiem z dnia 23 lipca 2003 r. Sąd Okręgowy w K. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 161 769,66 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 grudnia 1998 r., oraz kwotę 94 981,88 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 22 grudnia 1998 r. i oddalił powództwo w pozostałej części.

Sąd ten ustalił, że pozwana w dniu 17 września 1998 r. przesłała stronie pozwanej projekt aneksu do umowy z dnia 30 stycznia 1998 r., w którym zgłosiła propozycję zaspokojenia swej należności dostawami mialu węglowego w ilości 2280 ton i wartości 495 607,74 zł. Strona powodowa aneksu nie podpisała, a pomimo tego dostarczyła mial węglowy pozwanej spółce o łącznej wartości 428 877,14 zł.

Według Sadu Okręgowego doszło do sprzedaży mialu węglowego, a nie do spełnienia tego świadczenia bez podstawy prawnej. W rezultacie uznał, że roszczenie z tytułu dostaw tego surowca do dnia 28 listopada 1998 r. uległo przedawnieniu (art. 554 k.c.). Natomiast wierzytelności z dostawy z Zakładu Borek Miechowice Ruch I, objętej fakturą z dnia 30 listopada 1998 r. na kwotę 94 981,88 zł i z Kopalni (...) spółki z o.o. w B. objętej fakturą z dnia 2 grudnia 1998 r. na kwotę 161 769,66 zł uznał za zaskarżalne i zasądził je na podstawie art. 535 § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 16 września 2004 r., w wyniku apelacji powódki, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził dalszą kwotę 172 126,19 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Sąd ten odmiennie ustalił, że pomiędzy stronami nie doszło do zawarcia umowy sprzedaży przedmiotowego mialu węglowego, gdyż powódka odmówiła podpisu przesłanego jej aneksu do umowy z dnia 30 stycznia 1998 r. Podkreślił brak w tym zakresie zgodnego zamiaru stron do jej zawarcia. Mając na uwadze związek dochodzonego roszczenia z prowadzeniem działalności gospodarczej wskazał, że termin jego przedawnienia wynosił 3 lata i w konsekwencji, iż podlegało uwzględnieniu. Bez bliższej motywacji przyjął, że nie zachodzi żadna z okoliczności wyłączających zawartych w art. 411 pkt 1 - 4 k.c.

Pozwana w kasacji opartej na podstawie naruszenia prawa procesowego, tj. art. 328 § 2 k.p.c., art. 230 k.p.c., art. 233 k.p.c. § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 1 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a także art. 321 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c. oraz na naruszeniu prawa materialnego, a to art. 65 k.c., art. 535 k.c., art. 554 k.c., a także art. 411 pkt 1 k.c., wniosła o zmianę zakażonego wyroku i oddalenie apelacji powódki, bądź o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przystępując do oceny zarzutów procesowych, na wstępie należy zauważyć, że wyrok Sądu pierwszej instancji w części uwzględniającej powództwo stał się prawomocny w związku z odrzuceniem apelacji pozwanej spółki, a więc próba jego podważenia w kasacji jest oczywiście nieuzasadniona.

Jeżeli nawet z faktury z dnia 2 grudnia 1998 r. wystawionej przez Kopalnię (...) Sąd Okręgowy zasądził całą należność, tj. kwotę 161 769,66 zł, gdy tymczasem z węgla dostarczonego pozwanej od tego wydobywcy powódka dochodziła tylko 71 739,10 zł i w zakresie kwoty 91 030,56 zł strony rozliczyły się w inny sposób, nie oznacza to, że Sąd drugiej instancji wyszedł ponad żądanie. W takim wypadku oddalenie powództwa wyrokiem Sądu pierwszej instancji dotyczyło kwoty 263 156,75 zł. Powódka zaskarżyła wyrok jednak w części oddalającej powództwo do kwoty 172 126,19 zł i o takim zakresie żądania orzekł Sąd Apelacyjny. Nie naruszył on zatem jeszcze wówczas obowiązującego art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Nieokreślenie przez Sąd drugiej instancji, z której faktur zasądził objętą zaskarżeniem kwotę, nie mogło mieć znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy – skoro należność z nich wynikająca była wyższa niż wartość zaskarżenia apelacyjnego. Nie był więc uzasadniony zarzut obrazy art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.

Skarżąca przeoczyła, że już Sąd pierwszej instancji na podstawie dokumentów ustalił, że strona powodowa dostarczyła pozwanej w przedmiotowym okresie miał węglowy na łączną kwotę 428 877,74 zł, za który należność nie została zapłacona. Ponieważ więc w tym zakresie Sąd drugiej instancji nie czynił odmiennego ustalenia, to nie miał obowiązku w tej mierze omawiać ponownie materiału dowodowego.

Wpłata przez stronę powodową kwoty 300 748,74 zł, na rzecz Urzędu Skarbowego w B. nastąpiła w związku z cesją wierzytelności pozwanej. Fakt, że kwota ta nie odpowiadała całej tej wierzytelności został już wyjaśniony w początkowym stadium postępowania. Po prostu kolejny cedent przelał na rzecz „PAS” Z. S. tylko jej część. Dodać należy, że tylko rażące i wykazane argumentami jurydycznymi naruszenie reguł swobodnej oceny dowodów mogłoby uzasadniać obrazę art. 233 k.p.c. Tymczasem kasacja nie wskazuje żadnych dowodów, które mogłyby prowadzić do odmiennych niż dokonane ustaleń, a przede wszystkim zarzut ten nie został wymierzony przeciwko jednemu istotnemu odmiennemu ustaleniu Sądu Apelacyjnego, a mianowicie, że do zawarcia przez strony umowy sprzedaży miału węglowego nie doszło.

Nietrafny był także zarzut obrazy art. 328 § 2 k.p.c. W judykaturze utrwalony jest pogląd, że obraza tego przepisu może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacji

tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, niepubl.).

Zarzut błędnej wykładni art. 65 i 535 k.c. jest już z tego względu nietrafny, że Sąd Apelacyjny tych przepisów nie wykladał, ani nie stosował. Adnotacje na fakturach (sprzedawca – odbiorca) nie mogły świadczyć o woli zakupu przez pozwaną węgla, skoro są to dokumenty powódki, a pozwana zgłosiła jedynie w niepodpisanym przez Bytomską Spółkę Węglową aneksie do umowy z dnia 30 stycznia 1998 r. nie propozycję zakupu lecz ofertę zapłaty przez powódkę już nieistniejącej wierzytelności miału węglowym. Jeżeli zamiarem skarżącego było wykazywanie, że z ustalonych okoliczności wynika jednak, że strony zawarły *per facta concludentia* odrębną umowę dotyczącą dostawy miału węglowego, to powinien był powołać art. 60 k.c. Z kolei gdyby przyjmować, że powołany przez stronę pozwaną aneks był ofertą sprzedaży miału i przez realizację dostaw nastąpiło jej przyjęcie, to skarżący musiałby wskazywać jako naruszone art. 66 § 1 i art. 69 k.c. Oczywiście zarzut obrazy art. 65 k.c. nie mógł być odnoszony do tego aneksu, skoro nie został podpisany przez stronę powodową.

Trafny jednak okazał się zarzut obrazy art. 411 pkt 1 k.c. Świadczenie jest nienależne jeżeli ten co je spełnił nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel nie został osiągnięty albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. W art. 411 pkt 1 k.c. wyłączona została możliwość skutecznego żądania zwrotu spełnionego świadczenia, jeżeli nie zachodzą przesłanki określone w końcowej jego części. Świadczenie ma wówczas charakter definitywny, pomimo zaistnienia stanu nienależnego świadczenia. (art. 410 § 2 k.c.). Wyłączenie roszczenia kondycyjnego w tym wypadku następuje wówczas, gdy spełnione zostają następujące przesłanki: nieistnienie zobowiązania między świadczącym i przyjmującym świadczenie, spełnienie świadczenia oraz świadomość po stronie świadczącego braku obowiązku świadczenia. Skoro strona powodowa dokonała już w dniu 22 czerwca 1998 r. wpłaty kwoty 300 748,74 zł z tytułu wierzytelności wynikających z łączącej strony umowy, to niewątpliwie wiedziała o nienależności świadczenia w postaci późniejszych dostaw miału węglowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2002 r., IV CKN 1166/2000, OSNC 1003, nr 6, poz. 90). Także pozostałe przesłanki uzasadniające

zastosowanie art. 411 pkt 1 k.c. wynikają wprost z dokonanych przez Sady obydwu instancji ustaleń.

Z tego względu kasacja uległa uwzględnieniu (art. 393¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).